

10 JAAR DUINAKTIE

Ongeveer 10 jaar geleden, op 18 juni 1975, werd in Leiden de Werkgroep Waterwinning opgericht. Deze Werkgroep was de voorloper van de twee jaar later opgerichte Stichting Duinbehoud en Waterwinning en vormde een belangrijke stap in de strijd voor het behoud van de Nederlandse duinen. Dit jubileum vormde aanleiding voor een gesprek met Helijs Udo de Haes, één van de oprichters van de Werkgroep Waterwinning en voorzitter van de Stichting Duinbehoud. Daarnaast is de heer Udo de Haes directeur van het Centrum voor Milieukunde te Leiden.

door MARC JANSSEN

"De oprichting van de Werkgroep Waterwinning is eigenlijk verrassend snel verlopen", zo begint Udo de Haes het gesprek. "In 1974 werd na overleg tussen de afdeling Milieubiologie van de Rijksuniversiteit Leiden, waar ik destijds nog werkzaam was, en het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, besloten tot een onderzoek naar de waterwinning in de duinen tussen Leiden en Den Haag. Het onttrekken van grondwater, het graven van infiltratiebekkens en de inlaat van vervuild rivierwater had tal van effecten op de waterkwaliteit en de vegetatie-ontwikkeling. Met dit onderzoek, dat in 1975 van start ging, werden wij als biologen direct gekonfronteerd met de schadelijke effecten van de waterwinning in de duinen."

"Het eerste aanknopingspunt voor de oprichting van de Werkgroep Waterwinning" zo vervolgt Udo de Haes, "was de behandeling van het Struiktuurschema Drink- en Industrierwatervoorziening door de Tweede Kamer in het najaar van 1975. In dit Struiktuurschema werd een enorme uitbreiding van de waterwinning in de duinen voorzien. De zorg om de schade die deze ontwikkeling met zich mee zou brengen en ook het feit dat er op dat moment een groot aantal natuurliefhebbers aanwezig waren vormden de directe aanleiding voor de oprichting van de Werkgroep Waterwinning."

STRATEGIE

De activiteiten van deze Werkgroep waren in eerste instantie niet direct gericht op het voeren van acties. "We probeerden veel meer een discussieplatform te zijn", aldus Udo de Haes. "Door de organisatie van studiedagen over waterwinning en door daarvoor tal van deskundigen van bin-

Jolanda Spuij

Udo de Haes:

"... gezien de vele bedreigingen is de Stichting Duinbehoud ook in de toekomst hard nodig ..."

nen en buiten de waterwinwereld uit te nodigen, trachtte de Werkgroep kennis boven tafel te krijgen. Deze kennis was nodig om alternatieven te ontwikkelen voor de oppervlakte-infiltratie in de duinen. Ook werden deze studiedagen georganiseerd om met de waterleidingbedrijven een discussie op gang te brengen over een integratie van waterwinning en natuurbehoud."

Desondanks werden er ook in de beginfase van de Werkgroep al acties ondernomen die direct gericht waren op de politieke besluitvorming. Zo werd eind 1975 een brief aan de Tweede Kamer gestuurd over het Struiktuurschema Drink- en Industrierwatervoorziening. Door de waterwinwereld werden deze acties niet in dank afgenomen, zeker niet wanneer daarvoor informatie werd gebruikt die van de waterleidingbedrijven zelf afkomstig was. In dergelijke gevallen werd door hen al snel in negatieve zin gesproken over het "in politieke sfeer brengen van informatie".

Grote strubbelingen met de waterwinwereld ontstaan in 1977 wanneer de Werkgroep probeert om de aanleg van een nieuwe putten-

serie bij infiltratieplas 26 in Meijndel tegen te houden. "Bij deze actie zijn we, tot groot ongenoegen van de directeur van het waterleidingbedrijf, op een gegeven moment zonder toestemming het terrein ingegaan om foto's te maken en bewijsmateriaal te verzamelen. Het punt was namelijk, dat er volgens de gemeente Den Haag geen aanlegvergunning nodig was

voor deze puttenserie, omdat er bij de werkzaamheden geen houtige gewassen zouden sneuvelen. Wij hebben toen in het gebied stukken hout van meerjarige duindoornstruiken afgezaagd als bewijsmateriaal. Omdat wij geen rechtspersoonlijkheid bezaten, konden wij onze acties echter niet voortzetten bij de AROB-rechter." Deze actie vormt echter wel de directe aanleiding voor de oprichting van de Stichting Duinbehoud en Waterwinning op 18 juli 1977. Hiermee werd namelijk rechtspersoonlijkheid verkregen en kon effectiever actie worden gevoerd. "Het ambivalente karakter van de Werkgroep, enerzijds een discussieplatform en anderzijds een actiegroep maakte plaats voor een duidelijke opstelling als belangengroep voor het natuurbehoud."

"Zeer opvallend was" aldus Udo de Haes, "dat er bij de Stichting desondanks veel oog was voor de verantwoordelijkheden van de waterleidingbedrijven. Keer op keer werd in brieven en bezwaarschriften de noodzaak voor de bereiding van betrouwbaar drinkwater benadrukt. Teleurstellend waren dan ook de nogal schichtige reacties

uit de waterwinwereld. In die beginfase werden bezwaren tegen oppervlakte-infiltratie in de duinen afgedaan als emotioneel en werden alternatieven ervoor bestempeld als onwetenschappelijk en onmogelijk".

ONDERZOEK

Het zoeken naar alternatieven voor de duinwaterwinning werd al vanaf de oprichting van de Werkgroep meer en meer overgenomen door het onderzoek aan de Rijksuniversiteit te Leiden. "Begin 1977 startte er bij Milieubiologie een groep studenten. Deze groep ging enthousiast aan de slag, maar de vraagstelling (vergelijkbaar met die van het Integraal Onderzoek Drinkwatervoorziening Z.-Holland) was te omvangrijk om binnen zes maanden resultaat op te leveren. Een tweede studiegroep, die in 1978 bij het inmiddels opgerichte Centrum voor Milieukunde (CML) van start ging, had inhoudelijk meer succes. De technisch behoorlijk doordachte alternatieven werden beoordeeld op de natuureffecten, de geleverde drinkwaterkwaliteit en de kosten."

"Dit studentenonderzoek, dat door de VEWIN een 'ondermaats probeersel' werd genoemd, heeft uiteindelijk toch bijgedragen aan de erkenning van het CML als onderzoeksinstituut" aldus Udo de Haes. Deze erkenning kwam toen het CML werd betrokken bij de uitvoering van het MER Zuid-Kennemerland en het IODZH in 1979.

LANDELIJKE ORGANISATIE

Na de oprichting van de Stichting in 1977 groeit het aantal betrokkenen bij de duinproblematiek gestaag. Zozeer zelfs, dat de behoefte groeit om een eigen blad uit te geven. Een blad voor informatie-uitwisseling tussen onderzoekers, aktievoerders, duinbeheerders, beleidsambtenaren, enz. Volgens Udo de Haes was er in die tijd wel twijfel over de haalbaarheid van zo'n blad. Maar in 1978 wordt dan toch het eerste nummer uitgegeven van het kwartaalblad DUIN. Een blad dat, gezien het nog steeds groeiend aantal abonnees, wel degelijk bestaansrecht bleek te hebben.

Rond 1980 groeit de Stichting langzaam van, zoals Udo de Haes het noemt, "een clubje Leidse academici naar een echte landelijke organisatie". Duidelijke stimulans hiertoe is geweest het

verkrijgen van een structurele subsidie van het Ministerie van CRM voor de aanstelling van een (parttime) medewerker en het verkrijgen van een eigen kantoorruimte. In dat jaar verandert ook de naam in Stichting Duinbehoud. Hieruit blijkt duidelijk, dat de Stichting zich niet louter meer wil bezighouden met het konflikt waterwinning-natuurbehoud, maar zich meer algemeen wil richten op de bescherming van de duinen tegen tal van schadelijke ingrepen.

In 1981 organiseert de Stichting haar eerste grote publieksgerichte aktie: een tweedaagse demonstratieve fietstocht van IJmuiden naar Wassenaar. Tijdens deze tocht wordt de aandacht gevestigd op tal van aantastingen van de duinen en worden bezoeken gebracht aan diverse gebieden. Aan de pers wordt nogmaals uitgelegd welke problemen er spelen en hoe de Stichting daarover denkt.

In de volgende jaren ontplooit de Stichting, gesteund door vele subsidies die zij in de wacht weet te slepen, een steeds grotere aktiviteit. Resultaat hiervan is onder andere de verschijning van een boekje in 1983 onder de titel: 'Duinen, wording en verwording'. In datzelfde jaar opent de heer Borgman, gedeputeerde van de provincie Zuid-Holland, een professionele, reizende tentoonstelling van de Stichting waarin de geschiedenis van de duinen wordt uitgebeeld en tal van aantastingen worden uitgelegd.

De Stichting richt zich ook meer en meer op het beheer van de duinen. Zo werd er 1984 een studiedag gehouden over de herstel-mogelijkheden van vochtige duinvalleien na beëindiging van de waterwinning. En begin 1985 werd een rapport opgesteld over de mogelijkheden voor inrichting en beheer van een Nationaal Park 'De Zilk-Noordwijk'.

RESULTATEN

Al deze aktiviteiten zijn zeker niet zonder resultaat gebleven. Zo zijn tal van aktiviteiten voor de uitbreiding van de waterwinning in de duinen op de lange baan geschoven of slechts in sterk afgeslankte vorm doorgevoerd (Solleveld, Waalsdorp, Berkheide, Zuid-Kennemerland). Het overheidsbeleid is duidelijk omgebogen naar een beperking van de groei van de waterwinning in de duinen en naar het stimuleren van alternatieve technieken als diepinfiltratie. Een ander duide-

lijk succes vormen de zandsuppleties voor de kust van Texel om een verdere afkalving van het natuurgebied te voorkomen.

Wanneer Udo de Haes wordt gevraagd naar de rol die de gemeenten spelen bij het behoud van de duinen, kijkt hij minder vrolijk. "Vanuit de gemeenten is weinig steun gekomen bij de bescherming van de duinen. Het is teleurstellend, dat de meeste gemeenten toch veel meer zijn geïnteresseerd in de bebouwde kom dan in het buitengebied."

Over de provincie Zuid-Holland is Udo de Haes veel beter te spreken. "Van daaruit is duidelijk steun gekomen voor de standpunten van de Stichting. Ook heeft deze provincie beleidskonklusies durven trekken uit de resultaten van het IODZH en is aan de uitbreiding van de oppervlakte-infiltratie op verschillende plaatsen een halt toegeeroepen. Het standpunt van de provincie Zuid-Holland kent evenwel soms een dubbele bodem: de neiging is groot om de winst die door het terugdringen van de duinwaterwinning te behalen is voor het natuurbehoud, weer geheel op te offeren aan een uitbreiding van de recreatie."

TOEKOMST

Voor de toekomst ziet Udo de Haes nog voldoende taken weggelegd voor de Stichting. "Ook al zou het konflikt waterwinning-natuurbehoud naar ieders tevredenheid worden opgelost, dan nog blijven er tal van bedreigingen van het duingebied waarvoor een Stichting Duinbehoud nodig is. Meer en meer worden ook bedreigingen vanuit de recreatie en stedelijke randaktiviteiten niet meer tegengehouden door de waterwinning. Daarmee is een blijvende inzet voor het behoud van de duinen als natuurgebied noodzakelijk."

Dit hoeft volgens Udo de Haes overigens niet te betekenen, dat de Stichting kost wat kost zal moeten uitgroeien tot een organisatie met duizenden leden. "Het gaat ons toch in eerste instantie om een groep die daadwerkelijk aktief bij de duinen is betrokken. Maar iets meer bekendheid geven aan het bestaan van de Stichting zou geen kwaad kunnen" merkt de heer Udo de Haes met enige ironie op, "bijvoorbeeld door mensen erop te wijzen, dat ze donateur kunnen worden van de Stichting Duinbehoud. Veel mensen weten dat misschien nog niet."